VILNIUS Trečiadienis 1930 m. Sausio mėn. 1 d. IV metai

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 1 (57)

*Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.*

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrytka Nr. 115. Red. adr. ul. Antokolska 44, Telef. 958.	EINA DU KARTU PER MĖNESĮ	**Prenumerata:** Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai. **Atskiras numeris 20 sk.**

Sveikiname draugus su Naujas Metais!

Laiko bėgy.

Tame laiko bėgy, kada mums išguitiems iš gimtojo krašto teko sveikinti prislėgtą Darbo Lietuvą pirmą kartą su Naujais Metais raginant ją kovon už savo elementariškiausias teises, ir kada šiandien mums tą sveikinimą ir tą raginimą tenka pakartoti tretį kartą — **esmėj mūsų krašto gyvenime niekas nepasikeitė.** Savaime aišku, kad toks laikotarpis, turint galvoj tarptautinę situaciją ir žiūrint į dalykus bent kiek giliau, buvo per trumpas, kad jame būtų galėjusios įvykti bent kiek radikalesnės pakaitos Lietuvos politiniame ir socialiniame gyvenime.

Tiesa, per tą trumpą laikotarpį šiokios tokios „atmainos“ įvyko. Būtent, padidėjo susmukimas „tautos vadų“ tarpe, paaštrėjo savitarpės rietenos del šiltų vietų ir valdžios ir įvyko pavadavimas budelių Voldemaro—Musteikio jų sunkiuose darbuose „tėvynės labui“ — tokiais pat Tubeliu—Aravičium. Nežiūrint, kad visi karo stoviai, karo lauko teismai, karo cenzūros ir šlykščiausis politinis teroras liko po senovei — randasi liberališkos demokratijos tarpe pusgalvių, kurie visose tose machinacijose įžiūri fašistinės valdžios žingsnį į demokratiją Ir kaipo svarbiausią argumentą savo tvirtinimams paremti tokie ponai ima legalizavimą L.S.D.P. Bet jie pamiršta, kad nusususių lietuviškų fašistų šaika tai padarė kaipo liberališką manevrą prieš demokratinę Europos opiniją, kad ją suklaidinti ir tuomi sumažinti jos neapykantą link savęs. Puikiai atrodo legalizavimas L.S.D.P., kuomet aktingiausieji tos partijos nariai pūva kalėjimuose, vargsta emigracijoj ir turi dirbti požemy.

Taip, kad apie bent kokius rimtesnius pasikeitimus tame laiko bėgy ir kalbėti netenka, nes tų pasikeitimų nėra. Jie dar priešaky. Prie jų pravedimo gyvenime reikalinga atatinkamai pasiruošti, pasimokinti, pagilinti savo žvilgsnį į dalykus ir sudaryti tą realią ir sąmoningą jėgą, kuri atėjus laikui tuos pakeitimus be jokių dvejonių padarys.

Šiandien gi, kuomet mes tą pergyventą laiko bėgį apimame žvilgsniu, tegalime pasakyti, kad jis visai Darbo Lietuvai buvo brangiai kainavusia, politinio veikimo požemy, mokykla. Baigusių mokslus pareiga — pritaikyti įgytas žinias ir patyrimą gyvenime. Mūsų požemio kalba tai pasakius išeis: nenuilstančiai tęsiant kovą su fašizmu ir toliau organizuoti, ugdyti realią revoliucinę ir sąmoningą jėgą, kuriai anksčiau ar vėliau priseis tarti savo žodis opiausiais Darbo Lietuvos reikalais.

Su tokiais Naujų Metų sveikinimais kreipiamies į visą Darbo Lietuvą, kur jos nariai bebūtų: Kalėjimuose, Varniuose, ar ištrėmime — linkėdami ištvermės ir pasiryžimo siekiant užsibrėžtųjų tikslų. O kuomet mums nestigs ištvermės ir pasiryžimo, tuomet ir laimėjimas bus mūsų pusėj.

Smetona kalba...

Ar Smetonos kalba gali būti daugiau verta negu jo priesaika? Manau kad ne. Į savo priesaikas Smetona spiaudo, tai kodel šitas švarus „tautos vadas“ negali pats į savo žodžius spiauti? Todel būtų neprotinga Smetonos žodžiams priduoti daugiau reikšmės, negu jiems pridera, k taip sakant, jo žodžiai nėra nei **programa** nei **pasisakymas**, o vien tik eilinis barstymas smėlio į „vado išpažintojų“ akis. Jei kalbame apie paskutinę Smetonos kalbą, tai tik todel, kad ji yra **pirmas** po Voldemaro nuvertimo Smetonos viešas prasižiojimas ir vaizdžiai parodo šiandieninį fašistų sukiužimą. Lietuvos fašizmas, po trejų metų sauvališko valdymo, atsidūrė maiše ir vėl grįžta ten, iš kur prieš trejus metus pradėjo. Voldemaro asmeninis rėžimas — del savo neriboto gobšumo ir nesugyvenamumo su smetoniniais fašistais — sugriuvo, o Voldemaro vietos nėra kam užimti. Tautininkų partijos šeškomas neturi nei autoriteto, nei sugebėjimo, kad bet ką nors nauja pasiūlius ar išėjus su teigiama programa, prašo tiktai **pasitikėjimo** ir **kantrybės**: „Jus palaukite, o mes jau ką nors sugalvosime“, taip kalba Smetona karininkams, o ką jis išgalvos, jis ir pats nežino. Jis sako, kad lengva yra **kritikuoti**, ypač turint spaudą pažabotą, bet nelengva yra **kurti**, ypač turint durną galvą ir visos tautos nepasitenkinimą prieš save.

Fašizmas.

Smetona pasisako esąs fašizmo šalininkas, bet liudnai pridurie, kad italijoniškas fašizmas **ne visai** tinka mūsų kraštui Netinka todel kad **Lietuvos liaudis nerodo jokio pritarimo fašizmui, nerodo jokio entuziazmo „tautos vadų“ užmačioms, nerodo aklo paklusnumo smurtininkų bandai.** Delto Smetona mano, kad Lietuvai reikėsią sugalvoti savotiškas, **tautiškas** fašizmas, kurs ir be „entuziazmo“ Lietuvos liaudį pažabos ir ilgam laikui užtikrins dvarininkų, buožių, miesto buržuazijos ir tautininkų partijos viešpatavimą. „Tautos vadai“ turi trumpą atmintį, todel ir Smetona malonėjo užmiršti, kad ne taip dar senai Lapėnas tautininkų suvažiavime siūlė įkurti Italijos pavyzdžiu fašistinę tarybą, kuri Lietuvą suitalijonintų. Dabar, kai valdžios nusitvėrė tautininkų šeškomas, „tarybos“ nebereikia. Apie tą „tautišką“ ateities tvarką, apie išganingąją „naująją linkmę“ Smetona neturi ką pasakyti ir pasitenkina bendrais posakiais apie „tautos savybes“ ir t. p. tuščius žodžius.

Mauras atliko..

Įdomiausia Smetonos kalbos vieta bus ta, kur jis kalba apie kariuomenę. Anot Smetonos kariuomenė **neprivalo** kištis į krašto politiką. Gruodžio perversmas buvęs reikalingas (be jo nebūtų ir Smetona „tautos vadu“) bet po perversmo kariuomenė privalanti grįšti į kareivines ir pasitikėti „krašto politine vadovybe“. Maurai uniformose padarė savo, pastatė Smetoną į „tautos vado“ vietą ir turi maurai tylėti. Nuvertus Voldemarą, o su juo jaunųjų leitenantų brigadą, Smetona siunčia karininkus į kareivines pats pasiimdamas sau „politinę vadovybę“. Smetona puikiai žino, kad ir grįžę į kareivines karininkai ilgą dar laiką bus tikrieji padėties šeimininkai, bet susipešę savo tarpe, karininkai turėjo užleisti daugiau valdžios tautininkų šeškomui, nors Mačiuikos, Virbickai, Slesoraičiai ir k. dar nenurimo ir gal ne vieną petruitiadą ar skorupskiadą teks „tautos vadui“ pergyventi. Pagaliau ir Voldemaras buvo nuverstas tik dėka kariuomenės pagelbai. Smetonienė ne be reikalo važiavo į Panevėžio pulką užtarimo, o neištikimi raiteliai buvo siunčiami manevrams. Smetona siųsdamas karininkus prie „savo darbo“, matomai, turėjo galvoje tiktai voldemarinius karštagalvius, o ne savo šalininkus, be kurių jis neišsilaikytų nė vienos dienos „tautos vado“ kėdėje. Smetona tvirtina, kad kariuomenė turinti „pasitikėjimo dabartine politine krašto vadovybe“. Kai apie pasitikėjimą sprendžia tik Smetonienei ištikimos Gen. Štabo viršūnės, tai kol kas taip, bet jei paklaust Šumskio, Petruičio, Mačiuikos, Ladygos ir k. gal ir kitokį atsakymą išgirstume... O kareivių masės ir iš viso neturi nė mažiausios galimybės pasisakyti ir kai jos pasisakys, tada „tautos vadui“ pasidarys karšta!

„Langsam, aber sicher“.

Lietuvos fašistai priėjo vėl prie išeiginio punkto. Smetona sako, kad gruodžio putčas **nenustatė naujos krašto santvarkos**. Naujos tvarkos, anot Smetonos, dar ir dabar nėra. Reiškia, po trejų metų tupčiojimosi, žmonių šaudymo ir kankinimo, atsidūrėme vėl prie pradžios ir Antano vedami eisime naujos, **tautiškos** tvarkos ieškoti. Smetona pakartotinai pabrėžia, kad **naują** tvarką tik per **ilgą laiką** galima būsią sugalvoti. Mes turime kantriai laukti ir tylėti, o Smetona ką nors vis tik ilgainiui sugalvos. „Langsam, aber sicher“—išlengva, bet tikrai, sako Smetona, o tas tikrumas pasireiškia tame, kad fašistai ieško tokios teisinės tvarkymosi formos, kuri užtikrintų ilgą fašistų viešpatavimą. Vienas iš tokių „greitų“, neapgalvotų fašistų žygių buvo naujosios leitenantų „konstitucijos“ paskelbimas. Jau pusantrų metų kaip ta konstitucija buvo išleista, bet jos dar nieks ir nemano vykinti. Dabar **Smetona ir tą „konstituciją“ žada jau keisti.** Jau ir ta neveikianti „konstitucija“ „tautos vadą“ pradėjo varžyti, todel jis su begėdišku atvirumu sako, kad „negali būti vienos dvasios savivaldybių rinkimo įstatymas, o visai priešingos dvasios bendrosios krašto atstovybės rinkimų įstatymas—jie turi vienas su kitu sutapti, vienas prie kito derėti“.

Leitenantų „konstitucija“ Seimo rinkimų reikalu sako:

> „Atstovai renkami visuotiniu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu proporcine rinkimų sistema (§ 25).
>
> Rinkti atstovus į Seimą turi teisę pilnateisiai Lietuvos piliečiai, vyrai ir moters, turintieji ne mažiau kaip 24 metus amžiaus, o būti renkami—turintieji ne mažiau kaip 30 metų amžiaus“ (§ 26).

Sveiko proto žmogus pasakys — jei įstatymai turi „viens prie kito derėti“, jei jie „turi sutapti“, tai savivaldybių rinkimų įstatymą reikia pritaikinti prie konstitucijos. Bet „tautos vadas“ Smetona mano kitaip, jis žada „konstituciją“ „pritaikinti“ prie savivaldybių rinkimų įstatymo ir tuo pačiu **atimti rinkimų teisę Lietuvos darbininkams ir neturtingiems valstiečiams!** Iš to jau galima spėti, koki bus ateities **tautiškoji** tvarka! Ji bus toki, koki ir dabar yra — valdys šaika okupantų, o liaudis vilks ponų jungą, mokės mokesnius, tarnaus kariuomenėj ir turės tylėti.

„Tautiška tvarka“.

Smetona sako, kad lietuviškas fašizmas turi atatikti mūsų tautiškos buržuazijos ir dvarponijos reikalus. Anot jo negalima kopijuoti Musolinį, bet reikia **lietuviškomis** priemonėmis ir **tautišku** smurtu užtikrinti Lietuvos liaudies pavergimą. Kaipo **tautišką** kelią į ateities **tautišką** tvarką Smetona nurodo į savivaldybių sušmikiojimą ir žada ilgainiui išleisti **tautišką** įstatymą prezidentui ir seimui rinkti. **Savivaldybių įstatymas atima balsavimo teisę trims ketvirdaliams biednesniųjų Lietuvos gyventojų.** Tokį liaudžiai priešingą padarą Smetona vadina **tautišku** ir pa-

našius „įstatymus“ jis žada ir toliau gaminti. Tuom savo žygiu Smetona dar kartą persistato kaipo pykčiausias liaudies priešas, dvarininkų ir buržujų pastumdėlis. Palengva, bet neišvengiamai kyla liaudies aktingumas ir ateis diena, kada tas siurbėlė nusirys nuo mūsų sprando, o iš jo paliks tik šlapia, smirdanti vieta. Jau trejus metus **tautiški** smurtininkai valdo liaudies neatsiklausę ir krausto liaudies kišenius. **Tautiški** žydai pramonininkai, **tautiški** lenkai dvarininkai, **tautiški** šimtamargiai ir iždo vagys tunka iš darbo liaudies prakaito, o pati liaudis pavergta, **tautiškais** retežiais sukaustyta, kenčia ponų išnaudojimą ir velka **tautiškos** buržuazijos jungą.

Smetona mėgsta vadinti savo šeimininkavimą **tautišku**. Pas jį viskas **tautiška**, net ir kalėlimo retežiai ir tie **tautiški**. Bet ir Lietuvos darbo liaudies kova taip pat yra **tautiška**. Kovodami prieš lietuvišką fašizmą mes turime taikinti tokius kovos metodus, kokie geriausiai tinka mūsų sąlygoms. Vesdami kovą prieš mūsų krašto fašizmą kovojame mūsų krašto ribose, bet kovojame **bendrai** su tarptautišku proletariatu už visai darbininkijai bendrus laisvės ir teisingos tvarkos siekimus. Tuo pačiu mūsų kova yra tarptautiška, taip pat kaip ir fašizmas, kaipo darbo liaudies priešas, yra tarptautiškas. Esame darbininkų armijos dalis ir savo tautiškame bare turime sutriuškinti lietuviškąjį fašizmą.

Sprigis Voldemarui.

Smetona, baigdamas gruodžio 17 d. savo kalbą, neiškentė neįspiręs Voldemarą į pasturgalį. Bet spirdamas Voldemarui Smetona ir sau pataikė. Jis sako, kad „valstybės vyrai“ (reiškia Voldemaras) savo likimą norėję surišti su valstybės likimu ar atvirkščiai, o tai esą neteisinga. Lietuva, anot Smetonos, galinti ir be Voldemaro gyventi ir „teisinga vaga“ plaukti. Jei Smetona taip galvoja, kaip jis sako, tai juk jis ir pats save „tautiškos“ šnipų minios akyse pažemina. Kodel negali tokiam Ladygai užeiti noras pavaryti Smetoną, o argumentų pats Smetona jam pakiša. Ir kokiems gaiams fašistiniai rašytojai, neišskiriant ne „garbingo politiko“ Tumo, taip aukština „tautos vadą“, „vairininką“ ir t.t.?

Mes manome, kad ir Voldemaras ir Smetona lygiai yra verti. Lygus jiems teks ir užmokesnis.

Smetonos kalba turėjo apvilti ir pačius fašistus. „Vadas“ ir „vairininkas“ nieko nepasako ko jis nori, ko jis siekia ir kaip mano toliau po tautišką balą murdytis. Užuot valstybės vyro kalbos išėjo skystas „L. A.„ straipsnys. Nė į vieną aktualų klausimą Smetona neatsakė, viskas palieka po senovei. **Taip ir liks, kol pati liaudis neprabils.**

J. K.

Savivaldybes išrinkus.

Pasibaigus savivaldybių „rinkimams„ pravartu būtų pasidairyti, kas tos savivaldybės per vienos ir ko iš jų galima laukti.

Jei savivaldybes suprasti kaipo organus, kurie žmonių renkami tam, kad žmonėm tarnautų ir rūpintųsi visų vietos gyventojų socialiais ir kultūriniais reikalais, tai naujosioms „savivaldybėms“, manding, tokios vertės negalima būtų duoti. Visų pirmiausia reikia pripažinti, kad dabartinės „savivaldybės“ mūsų kraštui yra iš viršaus užmestos, be žmonių noro ir sutikimo. Jau pats faktas, kad rinkimuose dalyvavo, imant vidutiniškai apie 20% gyventojų turinčių balsavimo teisę, pakankamai sako, kad ir tie sluoksniai, kurių naudai fašistai iškepė naująjį savivaldybių „įstatymą“, tą fašistų žygį sutiko boikotu. Be to, turint galvoj, kad naujasis savivaldybių „įstatymas“ atėmė rinkimų teises trims ketvirtadaliams Lietuvos piliečių, išeina kad naujasias savivaldybes rinko tiktai kokie 4—5% visų suaugusių krašto gyventojų. Pridėjus dar, kad rinkimai buvo pravesti policinėmis priemonėmis, viešu, daugely vietų, priverstinu balsavimu už apskričių viršininkų pastatytus kandidatus, bus aišku, kad apie bent kokį vietos gyventojų pasitikėjimą naujomis savivaldybėmis negali būti ir kalbos. O kur nėra pasitikėjimo, ten negali būti ir naudingo visuomenei darbo. Antra vertus, dabartinės savivaldybės tokio pasitikėjimo iš vietos gyventojų ir nereikalauja. Jei, pavyzdžiui, šiandienis valsčiaus viršaitis visiškai priklauso nuo apskrities viršininko malonės ar nemalonės, tai jis pasidaro paklusnus tarnas, aklas vykintojas apskrities valdovo įsakymų. Vietos žmonių reikalai tokiam viršaičiui nerūpi ir negali rūpėti.

Rodos, jau antras desėtkas metų eina nuo tų laikų

P. ŠNEKUTIS.

KARO STOVIS PLUNGĖJ.

(Medžiaga istorijai).

Kuomet bermontininkai jau buvo iš Lietuvos išvaryti į mūsų Žemaitiją atsikėlė paviešėti 5-tas p. pulkas. Dalis pulko sustojo Telšiuose, kai kurias rikiuotės kuopas apgyvendino kaimuose bei mažesniuose miesteliuose, o pulko štabas su ūkio skyriumi, ryšių ir pulko komendanto komandomis apsigyveno Žemaitijos sostinėj Plungėj.

Mums žemaičiams kariuomenė ne naujiena. Mes matem ruskį ateinantį ir išbėgantį, gyvenom su vokiečiais, taigi ir savieji nenustebino. Nors, tiesa, savųjų laukėm su džiaugsmu, bet šeimininkės del viso pikto paskubom surinko nuo viršugrįčių ir klėčių kumpius, dešras, lašinius, sūrius ir viską sudėję į skrynias užrakino, miesto žydeliai laikinai sunešė į gilias rūsis šnapsą, popierosus, apkasė smiltimis ir apdėję lentgaliais, apdraikė paviršiu supelėjusiais šiaudais; senos žydės surankiojo nuo gatvių savo vištas ir suvarę į papečį uždarė jas visam karo stovio laikui. Žodžiu, piliečiai išgirdę apie ateinančią kariuomenę, taip apsitvarkė, kad blogai padėto nebeliko nė jokio vertingesnio daikto, nebeslankiojo po gatves ir kiemus naminiai paukščiai. Gausius Plungės sąšlavynus užponavo vien tik varnos su žvirbliais

Taip visada ir visur eiliniai piliečiai pasitinka kariuomenę, nežiūrint kieno ji būtų ir iš kur eitų. Kiek kitaip į tai žiūri miestų „tėvai“, kuriems nuolat reikia su kariuomene visokie reikalai turėti. Jie beveik visada pasitinka ateinančius naujus miesto „gaspadorius“ su duona ir druska, o vadus net vynu pavaišina. Be to, kariuomenei dar labai palankios visokios Agotos, Barboros, Teklės ir kitokiais vardais vadinamas lengvos ir lengvesnės širdies moteriškasis sutvėrimas. Iš jų kariuomenė per pirmą vakarą sužino visas miestelio ir apylinkės paslaptis ir jau ant rytojaus pradeda jaustis kaip namie. Kitaip ir būti negali, nes kariuomenėje visų svarbiausis yra strategijos mokslas, kuris nuolat turi būti papildomas visų visokiausiomis žiniomis. Pasakoja, kad garsusis vokiečių strategas Makensenas savo mokslui žinias esąs pasisėmęs daugiausia iš gražiosios lyties.

Tokiu pusiau karo metu neturint priešaky fronto, bastytis iš vietos į vietą nelabai blogas daiktas ir kareivių gyvenimas pasidaro pakenčiamesnis. Jie ištrūkę iš tvankios, surūgusios kareivinių atmosferos, atsipalai-

kuomet gyvenome valsčiuose ruskio staršinų, starostų ir kitų valsčiaus ponų, vokiečio Ortsfošterių ir Gemeindeforšterių laikus. Tie ponai nors ir buvo iš vietos žmonių parinkti, bet del savo prigimties ir del pavestų jiems funkcijų jie vietos gyventojams buvo nekenčiamas, svetimas elementas. Jie visiškai priklausydami nuo valdžios, aklai vykdė jos įsakymus, skriaudė žmones ir dasigyveno iki to, kad pavyzdžiui kraustantis iš Lietuvos vokiečiams daugelis tų „ponų", bijodami vietos gyventojų keršto, išsidangino drauge su vokiečiais. O bent kelius iš jų, išėjus vokiečiams, valstiečiai užmušė. Niekur toliau nenuėjom ir savo nepriklausomu gyvenimu begyvendami. Jei pradžioj dar buvo mėginama eiti prie to, kad Lietuvos žmonės patys tvarkytų savo krašto, savo valstybės reikalus, tai apsėdę Lietuvą fašistai žmones pavertė mažais vaikais ir visur pristatė auklių, ypatingų globėjų, visokių činauninkų pavydale. Anais laikais visi žinoio, kad valsčiaus „ponai" yra ne kas kita, kaip valdžios administratyvio aparato tasa — po zemskių ir stražninku, po Amtšforšterių ir žandarų ejo staršinos, starostos, Ortsforsteriai. Šiandien tuos padarus vadina „savivaldybėmis". Jei kam patinka gali taip vadinti, bet nuo to nė kiek nepasikels tų fašistų iškeptų naujų valsčiaus činauninkų prigimtis, nepakils mūsų suskurdusio kaimo kultūra ir gerovė. „Globėjų" visokių ir be to buvo jau apsėsta Lietuvos visuomenė, dabar naujomis „savivaldybėmis" dar žymiai pasipildė.

Fašistinė politika yra labai žalinga kraštui dar ir delto, kad sukelia ir žymiai paaštrina gyventojų klasinius priešingumus. Atimdami fašistai didesnei gyventojų daliai pilietines teises, nustato vienus gyventojų sluoksnius prieš kitus. Kuomet vieniems uždedamos pareigos be teisių, kitiems — mažumai duodamos visos teisės ir kuomažiausia pareigų, kyla nepasitenkinimai, neapykanta, kova, kurią savo žaru fašistai žiauriomis priemonėmis malšina. Ir rezultate, vietoj fašistais skelbiamos idiliškos „tautos vienybės", gaunasi krašte neramumai ir tautos smaugimas.

Kuomet Voldemarą nuvertus p. Tubelis pirmą kartą viešai prabilo, pareikšdamas, kad būsią einama palaipsniu prie Lietuvos gyvenimo stabilizacijos pradedant nuo savivaldybių rinkimų, vargu bau ir jis pats tikėjo, kad išrinkus tas jo „savivaldybes" bus padėtas gruntas nenormalaus gyvenimo stabilizavimui. Po visos eilės Smetonos žadėtų „tautos atsiklausimų", šie, naujoviški Lietuvos nepriklausomybės gyvenime savivaldybių „rinkimai", buvo tik fašistų mėginimas patikrinti savo jėgas krašte. Mat norėta buvo daryti bandymą pliką karišką diktatūrą pridengti krašto žmonių pritarimu, jų „atstovybe". Turint galvoj visas tas priemones, kokias fašistai naudojo pravedimui į „savivaldybes" savo šalininkų, galima buvo laukti, kad „rinkimų" rezultatais fašistai labai apsidžiaugs. Tačiau išėjo ne visai taip. Rinkimų daviniai sako, kad pirmoj eilėj eina nepartiniai, vadinasi žmonės, kurie arba neturi jokio politinio nusistatymo, arba bijo jį viešai išpažinti. Toliau eina tautininkai fašistai, už jų krikščionys demokratai ir ant galo valstiečiai liaudininkai. Iš visų Lietuvos valsčių tautininkai — fašistai turi savo šalininkus tiktai nedaugiau ketvirtadalio valsčių, apie ką galima spręsti, kad ir iš tų negausių „sveikinimų", siunčiamų „tautos vadui" Smetonai. Reiškia ir tokie sužaloti rinkimai, toks smurtu mobilizavimas savo šalininkų nedavė fašistams pageidaujamų vaisių. Kokias iš to darys išvadas tautininkai—fašistai, tuo tarpu dar nežinia, bet viena aišku, kad tos naujosios „savivaldybės", kaipo visiškai paduotos vidaus reikalų ministerijai nieko naudingo kraštui neduos, nes jos nieko negalės veikti, jei neskaityti joms dedamų grynai policinių funkcijų. Juo labiau iš naujųjų savivaldybių nieko gero negali laukti mažieji valstiečiai, darbininkai ir kaimo biednuomenę. *P. S.*

Kražių dvasia ir priesaikos.

Konkordatas su popiežiumi, kurį Voldemaras su Smetona savo valia ir atsakomybe sudarė, yra vienas iš šlykščiausių diktatūros dovanų „Lietuvai tėvynei". Konkordatas atiduoda Lietuvos mokyklą klerikalizmo globai, užtikrina klerikalams teisę valstybės pinigais laikyti savo privačias mokyklas, duoda teisę popiežiui kištis į Lietuvos vidaus reikalus, vienu žodžiu, paverčia Lietuvą Vatikano kolonija. Lietuvos kunigai, pasirėmę Voldemaro konkordatu, jaučiasi stiprūs ir prie bet kokios progos rodo savo ragus, už kurių kyšo juodojo internacionalo galybė.

Voldemaras, sudarydamas su popiežiumi konkor-

---

duoja nuo rikiuotės užsiėmimų, o dažnai net ir nuo įkirių vakarinių patikrinimų ir gyvena kaip laisvi sakalai. Apskraido visą miestelį, patraukia į kaimus, kuriuose dar nėra kariuomenės, užveda pažintis, o visa kita, kas papildo nuskurusį kareivio gyvenimą, atsiranda savaimi.

Kariuomenės viršininkų gyvenimas kitoks. Jie ne tik Bachusą karštai garbina, bet ir Agotas pasirenka sulig savo skonio, vienok už tai jiems yra kiti rūpeščiai, didesni. Mat jų uždavinis—užčiupti priešininką, vadovauti mūšius, gauti kryžius, medalius ir kitokius beverčius blizgučius,—žodžiu, yra kuo rūpintis.

Nebuvo be darbo ir be rūpesčių taip pat ir Plungėj apsistojusio 5-to pulko štabo viršininkai. Pakol kiti karininkai tvarkė savo asmeninius reikalus, pakol kvartirmeistris p. Vaidylas ieškojo sandėlio atsivežtiems miltams pasidėti, pulko komendantas **Plechavičius** paskelbė karo stovį ir pasidarė Plungės miestelio ir apylinkės „komendantu". Tas nieko, kad Plungė priklauso Telšių apskričiui, kad jau buvo „globojama" Telšių karo komendanto Zaleckio: juk sviestu blynų nepagadinsi. Nepagadino ir Plechavičius. Tik visas keblumas buvo tame, kad paskelbus karo stovį nebuvo su kuo kariauti, nes bermontininkai jau senai buvo fš vyti be Plechavičiaus pagelbos; su bolševikais kuomet kovos ėjo Plechavičius užfronty darbininkus šaudė; be to jau buvo su bolševikais padaryta taika, o su lenkais dar nebuvo manyta kariauti. Del šių tai priežasčių teko pradėti karą nuo miestelio žydų. Pradžioj užkliuvo tiktai žydelių barzdos ir peisai, o vėliau pradėjo ir bizūnai vyniotis apie jų šonus ir nugaras. Miestelio burmistras p. **B. Goldvaseris** ir po šiai dienai su pasigarsiavimu mini ir pasakoja apie Plechavičiaus laikus.

— Juk, kaip tamsta manai,—sako p. burmistras, — reikalų visokių buvo kasdien. Svarbiausia tai pastotės kariuomenės reikalams. O Plechavičiui negi pasakysi, kad to, ko jis reikalauja neyr. Pavėlavo pastotė bent 5 minutes, tai ir drebėk prieš jį.

— O kodel tamsta prieš jį drebėdavai?—susidomauja besiklausantis p. burmistro pasakojimų.

— Ar tamsta nedrebėtumei matydamas kaip visagalio Plechavičiaus rankoje kyla prieš tave bizūnas? — taip pat klausimu atsako p. Goldvaseris.—O jei tamstą pristatytų išeinamąsias vietas valyti, kaip su manimi darydavo?—klausia p. burmistras.

Čia tenka pažymėti, kad visagalio Plechavičiaus šeimininkavimo laikais Plungėj buvo taip susidėjęs gyvenimas, jog nebuvo nė vieno nors ir biedniausio Mozės pasekėjo, kuris būtų pavydėjęs p. Goldvaseriui jo aukštos burmistro vietos. Sinagogose visi karštai

datą, turėjo galvoje tikslą patraukti kunigiją į savo liogerį. Tik tuo sumetimu konkordatas buvo daromas. Bet Voldemaras apsiriko. Klerikalai konkordatą priėmė, net Seimo patvirtinimo nereikalavo, juo naudojasi, bet opozicijos neatsisakė. Pasirodo, kad jiems konkordato permaža, klerikalai nori valdžios, o to diktatoriai ir patys nori, todel ir pešasi „broliai dvasioje". Tas pats konkordatas patarnavo vien tik klerikalams, nes jų pozicijas įstiprino, o tautininkai iš Voldemaro konkordato turi tik klapato. Lietuvos mokykla yra perdėm suklerikalinta ir paversta kademų tarnaite. Tautininkai norėtų krikščionis iš mokyklos išstumti bet negali, konkordatas neleidžia! Kova del mokyklų ir yra tas ginčas, del kurio fašistai negali susitaikinti su Lietuvos klerikalais. Ekonominėj dirvoj liberalizuojantieji fašistai „nuveikė" klerikalus, „Lietūkis" nugalėjo „Ū. S-gą", Ū. Sąjungas centr. bankas, Trimakui apsivogus, pastatė kojas; Rokiškio vekselių „žirantai", „lašinių skutikai" klerikalus moraliai sumurdė į purvą ir privertė sumažinti savo apetitus. Bet užtat mokyklų klausime klerikalai nemano tautininkams nusileisti. Pralotas Olšauskas sudavė klerikalams smūgį, bet toli gražu jų neįbaidė. Įsisėdę tvirtai mokyklose ir atsirėmę konkordatu klerikalai eina ir į bažnyčią tikintiesiems skųstis prieš „katalikų persekiojimus". Katalikų viršūnės net kviečia atgaivinti „kražių dvasią" ką galima suprasti kaipo kvietimą į maištą prieš fašistinius kazokus. „Kražių dvasia" reiškia pasipriešinimą veiksmu ir net ginklu prieš „konstitucinę vyriausybę".

Toks klerikalų akiplėšiškumas išvarė iš lygsvaros fašistų vadus ir jie pradeda apeliuoti į tą, ko patys neturi. „L. Aidas" 284 nr. primena vyskupams jų priesaikas ir klausia „Kur gi praktikoje yra atsidūręs šis pačiam Dievui ir šventosioms Evangelijoms duotas iškilmingas pasižadėjimas arba priesaika?" Kas kas, bet meška turėtų sėdėti tankumyne! Jei Smetona sulaužė dvi priesaikas ir iškilmingą pasižadėjimą del „Tautos atsiklausimo", tai kodel vyskupams nevalia po vienai priesaikai suvalgyti? Kodel „dūšių ganytojai" turėtų būti padoresni už „tautos vadą"? Rytas taip ir aiškinasi. Jei Smetona „vardan tėvynės" savo priesaikas laužė, tai vyskupai žada „vardan Dievo" jas laužyti, nes **„daugiau reikia klausyti Dievo negu žmonių"**. Iš viso matyti, kad priesaikų klausime susitiko toks tokį, nes „Rytas" 284 nr. labai permatomai priduria: „Be to, mums rodosi, kad priesaikos klausimo „L A" skiltyse nereikėjo kelti, nes, pradėjus apie jį kalbėti, tektų jį imti kiek plačiau, ne vien tik vyskupus paliečiant". Taip ir pataikė pirštu į pat akį!

Taip tai priesaikų didvyriai susikalbėjo ir šiame punkte viskas būtų tvarkoje, jei ne tas pašvinkęs kvapas, kurs iš kiekvieno savo žodžio laužytojo dvokia. Raguotam ištižėliui Smetonai iš viso priesaikų nėra, jis nesupranta kas yra priesaika ir kas yra garbingas žmogus. Su begėdžiu apie padorius dalykus iš viso nekalbama.

Faktas bet gi lieka faktu, kad mūsų pilkame gyvenime „verda kova", eina grumtynės tarp nacionališko fašizmo ir klerikalizmo. Lietuvos pažangioji visuomenė į tas „kovas" nesikiša, nes ar vieni ar kiti laimės viš viena **pralaimėtoja** bus mūsų krašto pažanga ir kultūra. Fašistiškas nacionalizmas savo kultūrine politika yra tiek pat Lietuvos pažangiajai visuomenei priešingas, kaip ir klerikalizmas. Neimsime socialistiškai galvojančios visuomenės, bet raskim demokratą, kurs sutiktų su fašistišku kumščio kultu, su tuo storževišku nacionalizmu, neapykanta link kitaip manančių, kurie yra skiepijami Lietuvos jaunimui tautiškoje mokykloje ir už mokyklos sienų. Užtenka pažiūrėti į „tautiškuosius" studentus, jų atsiprašant „idealus" ir labai paabejosime, ar ne verčiau turėti reikalą su išauklėtu kataliku negu su voldemariniu nemokša „inteligentu".

Lietuvos demokratijai svarbesnės yra kovos tarp klerikalų ir fašistų galimos politinės pasėkos. Kol kas jėgų santykis visuomenėj svirsta klerikalų naudai, o kariuomenėj (karininkuose) vyrauja fašistai. Prie susitarimo nei fašistai nei klerikalai negali eiti. Fašistams susitarimas su klerikalais reikštų netekti paramos kariuomenėj ir sunykti visuomenėj, o klerikalai jausdamies esą jėga su biskučiu negali sutikti. Kokios tolymesnės kovos formos bebūtų, aišku yra, kad klerikalai pasinaudoję pirma proga nustums fašistus ir patys jų „išbandytais" metodais „gelbės Lietuvą". Todel būtų didelė klaida nors valandėlei užmiršti pavoju demokratijai iš klerikalų pusės. Turime būti pasirengę numesti ne tik fašistinį jungą, bet ir atremti neabejotiną klerikalų puolimą. Klerikalai retkarčiais pasisako esą „demokratai", bet jų „demokratiškumas" visuomet pareina nuo apystovų. 1919 m. jie buvo demo-

---

meldėsi, kad Dievas atsiimtų tą skaudžiai užkritusią Faraono laikų rykštę. Maži žydukai prisiklausę tėvų kalbų bijojo ir vidūdieny gatvėj pasirodyti.

Pagaliau Plechavičius vien žydelių gniužinimu pradėjo bodėtis. Jo visada girta vaizduotė reikalavo aštresnių pramogų, kuriose būtų daugiau efekto. Ilgai laukti ir ieškoti nereikėjo. Plechavičius, kaipo vyras, kuris nė vienai savo užgaidai neatsako, su pagelba savo komandos viršilos netrukus surado Plungėj siuvėją **Drakšą**, sudarė **karo lauko „teismą" ir išvedęs į daržą sušaudė.**

Kokie skysti argumentai buvo to žmogaus nužudymui galima sau įsivaizdinti iš to, kad pulko vadas **Škirpa***) sakėsi tris valandas sėdėdamas savo kabinete galvojęs: ar patvirtinti karo lauko „teismo" jam patiektą mirties nusprendimą ar ne. Galų gale esąs priejęs išvados, kadangi pas Drakšą buvusios rastos lietuviškų eserų proklamacijos, tai jis turįs būti „tėvynės išdavikas".

Bet apetitas, kaip yra sakoma, visada padidėja bevalgant. Taigi ir Plechavičius nužudymu Drakšo nepasisotino ir ėmė ieškoti naujų aukų.

Ne kiek ilgai trukus Plechavičius sužinojo per savo agentus, kad Plungėj gyvena koks tai niekam nepažįstamas pil. **Gerlachas** su savo žmona ir mažu kudikiu. Plechavičių pagavo smalsumas, pradėjo tą pilietį sekti, bet nieko nesusekė. Galop padarė kratą jo bute, bet ir ten nič nieko nerado. Dokumentai tvarkoj, gyvena žmogus su šeima tykiai, ramiai — nėra kaip prikibti. Būtų gal viskas laimingai ir pasibaigę. Bet kartą Plechavičius su savo sėbrais gerokai įsigėręs jojo Rietavo keliu ir sutiko pil. Gerlachą. Čia Plechavičiui gimė pragariška mintis—pasinaudoti proga ir pasotinti savo žvėrišką kraujo troškimą. Ir nieko nelaukdamas pil. Gerlachą Plechavičius areštavo, bet keletą žingsnių pasivedęs ten pat ant vieškelio areštuotąjį **nušovė**. Nušovė, na ir tiek to. Juk žmogų nušovė Plechavičius, tai kokios čia dar balbos gali būti! Tas kruvinasis darbas vien tuo ir užsibaigė, kad palaidojusi vyrą, žmona su kudikiu išvyko savo tėvų škėn.

Vėliau teko patirti, kad nužudytojo pil. Gerlacho tikra pavardė — **Rekašius**. Jis buvo Plungės klebono Senkaus nelegalus sūnus. Senkus jį dar mažą išgabeno į Rusiją ir ten išleido į mokslus. Grįžęs iš Rusijos pabaigoj 1918 m. Rekašius tūlą laiką gyveno Kupiškų,

*) Škirpa, demokratinės valdžios 1926 m. buvo įkeltas gen. štabo v-ku. Dabar gyvena Berlyne, kaipo fašistų agentas. Red.

kratais. 1926 m. jie savo reakcingumu pralenkė net Voldemarą. Išvaryti iš valdžios jie keičia savo plunksnas jau bent kelintą kartą, blaškosi nuo liaudininkų iki fašistų ir nuvertus fašistus bus tokie, kokius mes juos priversime būti. Jei demokratijos pajėgos bus stiprios, klerikalai ieškos „demokratiško" kompromiso, jei demokratija bus silpna, klerikalai nepadvejuos spiauti į visas demokratijas ir patys užsirioglins su savo Račiais, Krupavičiais, Ambrozaičiais Lietuvai ant sprando.

„Kražių dvasia" visai dar nereiškia, kad klerikalai jau rengiasi muš i fašistus. Iki to toli, o kunigai per šiltai gyvena, kad į bet kokį rizikingesnį žygį nosį kištų. Visa kova tarp fašistų ir klerikalų kol kas yra t k audra „girtuoklio nosyje". Vyskupai gąsdina faš stus ir lenda už Voldemaro padovanoto konkordato, kad įbaidžius fašistus ir daugiau iš liaudies kišenės sau pešus. Kompromisas bus surastas, nors galima abejoti ar jis bus amžinas. Vilkavišky jau kalbama, kad „Žiburio" gimnazija su visais mokytojais ir Olšausko dvasia pereis valstybės žinion, nuo ko nieks nepasikeis. Fašistai besiriedami savo tarpe pastebėjo, kad jų prieauglius — studentai ir jaunimas neišlaiko klerikalų konkurencijos, todel jie ir pradėjo ataką prieš ateitininkų lizdus. Bet kuo fašistai gali nuveikti klerikalus jaunime? Katalikiškas jaunimas pats jaučiasi tautybės žvilgsniu esąs popiežiškesnis už popiežių, o be to, tradicijos, plati organizacija visuomet užtikrins ateitininkams persvarą. Tautiškas jaunimas iš valdžios rankų penimas, Voldemaro suvedžiotas, moraliai pakrykęs, yra tik laiptai karjerai ir tai netolimai padaryti. O to permaža, kad klerikalus įveikus.

Fašistų ir klerikalų rungtynės turi tik paraginti Lietuvos pažangiąją visuomenę budėti ir del naujo priešo, kurs tik laukia progos fašistų isėdėtan sostan įkopti ir su išalkusia energija liaudį smaugti.

J. D.

Antroji medalio pusė.

Tautininkai-fašistai, jau trejus metus prievarta sėdėdami Lietuvos liaudžiai ant sprando, kasdieną garsiai šaukia apie jų nudirbtus didelius darbus Lietuvos gerovei. Pats „vairininkas" — „tautos vadas" Smetona irgi prie kiekvienos progos nepamiršta pasigirti apie kokius tai nuveiktus „didelius darbus", bet kokie tie darbai - konkrečiai nepasako. Lietuvos žmonės daug žino tautininkų nuveiktų „darbų", vienok apie juos dabar draudžiama ne tik rašyti, bet ir kalbėti — gresia sunkių darbų kalėjimas. Fašistai sako, kad jų šeimininkavimas Lietuvos istorijon būsiąs aukso raidėm įrašytas! Žmonės tam netiki ir tvirtina, kad įsigalėjusiam Lietuvoj fašistiniam banditizmui anksčiau ar vėliau prieisiąs galas. Taigi ir istorijon įrašymas fašistinių darbų pareis visiškai nuo to, kas tą istoriją rašys.

Gruodžio 17 nakties sukaktuvių proga, Dr K. Grinius „L. Žiniose" paduoda trumpą fašistinio šeimininkavimo trejų metų apžvalgą. Nors karo stovio režimas p. K. Griniui ir neleido laisvai pasisakyti, bet ir iš tos trumputės apžvalgos aiškiai matyti, kad fašistų šeimininkavimas nebus aukso raidėmis Lietuvos istorijon rašomas, nes tas šeimininkavimas Lietuvai kaipo valstybei ir lietuvių tautai apart žalos, kito nieko nedavė.

P. K. Grinius, pradėjęs savo pastabas nuo geležinkelių, kurie nė vienu kilometru nepailgėjo, nuo padaryto per 3 metus 7 kilometrų plento, ilgėliau apsistojo prie žemės reformos:

> „Žemės reformos srity, sako t. k. p. K. Grinius, pasiliko ta pati buitis, kokia buvo 1926 metais, su permaina, kad **valstiečiams dvarų parceliavimas buvo sustabdytas o dvarininkams žemės pridėta po 70 hektarų prie aplaikytų jau nuo pirmiau 80 ha.**
>
> „Jeigu skaityt, kad kiekvieno patrioto norima turėti savo tauta kuo labiausiai vieninga, tai visai nesuprantama, kaip tautininkų srovė galėjo pakelti tokią žemės reformą, kuri lietuvių tautos kūne paliko svetimus gaivalus, daugiausiai kitataučius dvarininkus".

Del aiškumo reikia pažymėti, kad fašistinė diktatūra yra **turtingųjų luomo įsigalėjimo ir viešpatavimo diktatūra** pridengta tautiškumo ir patriotizmo skraiste. O jei kartais ir pasitaiko zoologinio šovinizmo išsišokimų, tai tas visiškai nepalieč a nei dvarininkų, nei stambių pirklių bei pramonininkų, nors jie pas

---

bet vėliau, persikėlęs į Plungę, apsigyveno savo motinos namuose. Iš plungiškių tą paslaptį žinojo tiktai klebonas Senkus ir Rekašiaus motina, bet prieš budelį Plechavičių del žinomų priežasčių jie balso nekėlė, kaipo artimieji o kiti ir negalėjo kelti.

Praslinkus nekuriam laikai, nežinia ar tai del žydelių karštų maldų, ar iš kokios nors kitos priežasties, vieną šeštadienio rytą Plungėj prasidėjo rūsti diena. Kareiviai sugavę žydus su arkliais varė miestelio gatvėmis šautuvų drutgaliais šonus tašydami; moterys ir vaikai gatvėse ir namuose ne savo balsais klykė; senos žydės susirietusios namų pasieniais sunkiai dejavo; jaunesni vyrai šokinėjo per tvoras ir daržuose slėpėse, kiti vėl raiti nebalnotais arkliais kiek kojos neša dūmė į artimiausį mišką, o seniai žydai verkė ir skundėsi, kad Dievas jų maldų neišklausė. Patikrinus pasirodė, kad tą alarmą sukėlė Plechavičius berinkdamas pastotes persikėlimui į Telšius.

Susirinkęs mūsų didvyris reikalingas pastotes, susikrovė kariuomenės bagažą ir pasiėmęs drauge apie du desėtku suareštuotų ir primuštų žydų išsikėlė į Telšius.

Telšiuose Plechavičius užproponavo sudaryti karo lauko „teismą" ir visus suimtuosius sušaudyti. Bet vėliau, nežinia ar savo sėbrų suniekintas ar prasiblaivėjęs, pasitenkino padavęs pulko vadui sekančio turinio raportą:

> „Plungės miesto gyventojai sužinoję, kad kariuomenės dalis iš miesto jau išsikėlė, suorganizavo maištą su tikslu nuversti esamąją vyriausybę. Ir tik dėka karių nepaprastai energijai pavyko maištą likviduoti ir Plungėj įvesti tvarką. Pareikšdamas apie tai prašau pono vado atatinkamo parėdymo".
>
> **5-to pulko Komendantas Plechavičius.**

Pulko vadas Škirpa tą Plechavičiaus pareiškimą pristatė divizijos vadui, o šis savo keliu kariuomenės vadui. Prisėjo daryti kariuomenės vadovybėje tam tikri žygiai, kad išgelbėjus niekuo nenusikaltusius žmones. Pagaliau krašto apsaugos ministerija visą tą bylą prisiuntė Plungės miesto valdybai ir paprašė duoti savo paaiškinimus. Atatinkami paaiškinimai buvo duoti. O už nekurio laiko krašto apsaugos ministerijos kanceliarija prisiuntė Plungės miesto valdybai sekantį raštą:

> „Pono krašto apsaugos ministerio pavedamas, prašau paskelbti Plungės miesto piliečiams, kad jie už kelimą maišto prieš vyriausybę nu-

mus beveik visi yra svetimtaučiai. Kapitalas yra tarptautinis padaras, nepripažįsta jis nei tautiškumo nei valstybės sienų. Ir jei kapitalistams kur nors pasidaro trošku, jie gatavi jungtis ne tik su tariamais tautos priešininkais, bet ir su pačiu šetonu, jei tik numato, kad savo padėtį, savo ponavimą galės išgelbėti.

Šios pastabos ne p. K. Griniui taikomos—jis tame klausime, mums rodos, gerai nusivokia ir mato, kad liaudį smaugia vienodai tiek svetimas tiek savas turtingasis gaivalas. Jas taikome tiems, kurie nemato ir negali įžiūrėti, kad po tautišku ir patriotišku rūbu slepiasi smauglys—darbo žmonių pavergėjas.

Prekybos srity p. K. Grinius patvirtina faktą, kad Lietuvos Respublika 1927 i 1928 metais yra daugiau pirkusi įvairių dalykų iš užsienio, negu pardavusi į užsienį net už 54 **milijonus litų**. Vadinasi užsieniui Lietuva per tuos du metu liko skolinga 54 milijonus! Kad nors kiek išlyginus prekybinį balansą minimais metais buvo daug miško išplukdyta užsienin. Tuo būdu del netikusio fašistų šeimininkavimo nukentėjo Lietuvos miškai — vienintelis tautos turtas. Dar blogiau yra, kad dauguma miško išvežta į užsienį neapdirbto (1928 m. išvežta rąstų 75.000 tonų, o 1929 m. — 106.000 tonų), tuo tarpu Lietuvos tartokai skursta, darbininkai darbo neturi

Pramonės įmonių, 1926 m. buvo 725 su 28.120 darbininkų, o jau 1929 m. jų priaugo iki 800 su 33.000 darbininkų. Čia, sako p. K. Grinius, būtų laimėjimas, atsiminus dar, kad tiems 33.000 darbininkų uždrausta buvo streikuoti. Bet tas pabrikantų laimėjimas del streikų suvaržymo galįs būti sąlyginis, nes sukoncentruotas proletariato nepatenkinimas galįs vulkanu prasiveržti.

Prekybos srity, pažymi p. K. Grinius, kad šiuo trimečiu ėmė tarpti pas mus pirklių ir pramonininkų trestai, iš ko galįs išeiti dar didesnis plačių minių subiednėjimas, nes susivienijusi prekyba ir pramonė būtinai pakelsianti daugeliui reikmenų kainas.

1929 nederliaus ir bado metais fašistinė valdžia išleido 280 milijonų litų. Vadinasi 50 milijonų daugiau negu 1927 metais ir 51 milijonu daugiau negu 1926 metais. Fašistai giriasi, kad jie per 3 metus mokėję išlupti iš žmonių visokių mokesčių pavydale 40 milijonų litų daugiau, negu reikėjo ir tie pinigai esą ižde. P. K. Grinius sako, kad čia išeinąs koks tai nesusipratimas. Jei, girdi per 3 metus ižde guli po kelias dešimtis milijonų litų, tai kodel nestatomas nuo Telšių į Kretingą geležinkelis, kodel keliami gyventojams mokesniai, kodel norima gauti paskola 60 milijonų litų už atidavimą švedams degtukų monopolio? — klausia p. Grinius.

Valdininkų skaičius esąs pasiekęs Lietuvoj jau 26,000, tuo tarpu 1919 m. jų būta tik 19 tūkstančių, (1926 metais buvo apie 22,000). Darbingumas valdininkų sumažėjęs. Visas valdininko rūpestis — įtikti savo viršininkui, paprastu terminu tariant šunuodegauti. Valdininkų net laikraščiai esą negalį paliesti. Iš to nėsą valstybei sveikatos.

Kalbamasis trimetis davęs „valstybės tarybą", kurios keliolika asmenu gaudami po keletą tūkstančių litų kas mėnuo beveik nieko nedirba. Teismus dažnai pavaduoja karo lauko „teismai" ir komendantų dekretai.

Nebuvusi pas mus iki fašistinio trimečio naujiena teisingumo srity, tai esąs tam tikras „plečkaitininkams" baudžiamasis įstatymas, kuris už literatūros laikymą baudžiąs mirtim. Šiaip teisingumo srity kitokių permainų nebuvę.

Toliau p. K. Grinius pažymi, kad Lietuvoj policijos esą priveista perdaug, kuri gula gyventojams sunkia našta. Švietimo srity nematyt kurybos. Savivaldybės sužalotos ir paverstos policijos įrankiu. Užsienio politikoj visiškas prakišimas ir t.t.

Baigdamas savo pastabas p. K. Grinius daro išvadas, kad praėjusieji treji metai fašistinio šeimininkavimo nebuvę valstybinės ir tautinės kurybos laikotarpiu. Istorijoj tie metai turbūt būsią pažymėti, kaipo pilietinio apsnūdimo, apsileidimo, energijos išsigimimo metai.

Tai šitokie maž daug tie garsiai skelbiami „tautos vadų" „didieji darbai" išėjo iš po gerokai aplamdytos karo stovio Dr. K Griniaus plunksnos. Kitokiose sąlygose, mes manome, kad p. K Grinius būtų galėjęs tuo klausimu daug daugiau pasakyti. Bet ir iš šio jau galima suprasti, koks didelis skirtumas tarp v. liaudininko Z. Toliušio, girusio fašistus ir svajojusio visą laiką tapti Voldemaro ministeriu ir v. liaudininko p. K. Griniaus. *K.*

---

bausti nebus. O tie kariškiai, kurie peržengė jiems duotųjų teisių ribas yra nubausti disciplinariai".

Kr. Aps. M. Kanceliarijos Viršininkas.

Pasiinformavus teko sužinoti, kad Plechavičius už Plungės žydų pogromą gavo 5 paras arešto.

Kuomet po tūlo laiko aš sutikau Plechavičių Kaune, jis paprašė parvežti plungiškiams labų dienų ir pasakyti, kad greitu laiku jis busiąs Plungėj ir jau esąs paskyręs **pirmuosius 25 bizūnus burmistrui Goldvaseriui.**

Plechavičiaus prašymą išpildžiau, bet ir pasekmių ilgai laukti nereikėjo.

Kartą taip, rodos, bene rugpiūčio mėnesy 1920 m., eidamas Plungės miestelio Rietavo gatvė pamačiau atbėgantį, uždususį, be kepurės p. Goldvaserį.

— Kas atsitiko, ponas burmistre? — klausiu sustabdęs.

— Ui!...

— Kas tokio?

— Ui, Ui!... — ir vis negali kvapo atgauti ir žodžio ištarti.

— Sakykite kame dalykas? nenustoju prisispyręs klausinėti.

— Ui! .. Plechovičius Plungėj!...

— Na, tai kas čia tokio baisaus? — stengiuosi nuraminti p. burmistrą.

— Pasakyk tamsta Plechovičiui, kad Goldvaseris Afrikoj! —

Ir mosterėjęs ranka p. Goldvaseris išdūmė iš miestelio Rietavo linkui.

Norėdamas sąžiningai atlikti p. burmistro paskutinį parėdymą nuėjau nurodyton vieton, kad sutikus Plechavičių. Netoli nuo miesto valdybos stovėjo pririšti pabalnoti du kariški arkliai. Bet koks mano buvo nustebimas, kuomet pamačiau, kad vietoj laukiamo Plechavičiaus sėdo joti du paprasti eiliniai kareiviai! Tiesa, vienas šiek tiek buvo panašus į Plechavičių: su bakenbardais ir pipke dantyse, tačiau jis neturėjo ne trečdalio Plechavičiaus žvėriškos išvaizdos.

P. Goldvaseris iš „Afrikos" sugrįžo tik už kokių dviejų mėnesių. Jo pareigas ėjo laikinai išinktas p. Branda.

Šiandien p. Golvaseris ne tik yra Plungės burmistru, bet, išmokslintas Plechavičiaus, pasidarė net Vytauto jubilejaus komiteto pirmininku. Išeinamųjų vietų p. Goldvaseris dabar nebevalo.

Grįžusiųjų emigrantų likimas

Smetona dar kartą apsivainikavo niekšo vainiku. Prie visos eilės fašistų niekšybių prisidėjo dar viena, kuriai sunku ir vardas surasti. Pernai vasarą Smetona išleido savo žiaurųjį „įstatymą" prieš emigrantus ir aktingus demokratus. Tarp kit ko tas „įstatymas" turėjo tikslo pasigaminti naujų šnipų ir išdavikų iš emigrantų ir demokratų tarpo. Pats „įstatymas" yra taip surašytas, jog tiktai šnipai ir išdavikai ta „amnestija" galėjo būti paliesti. Šeštas to garsaus „įstatymo" paragrafas šitaip skamba: „§ 1 nurodytų (priešfašistinių) organizacijų dalyviai, kurie per vieną mėnesį nuo šio įstatymo paskelbimo dienos, jeigu jie gyvena Lietuvoje, arba per 3 mėnesius, jeigu jie gyvena kitur, — išeis iš tų organizacijų ir praneš apie jas policijai arba prokuratūrai,—nuo bausmės atleidžiami".

Smetoniniai agentai Lenkijoje ir ypač Rytprūsiuose prikalbinėjo emigrantus grįžti į Lietuvą, nes, girdi, valdžia davė amnestiją. Tilžej šnipai garantavo, kad visi grįžusieji būsią laisvi. .

Iš emigrantų tarpo atsirado keli vargo nukamuoti silpnadūsiai ir, patikėję fašistų pažadams, grįžo į Lietuvą. Pradžioj iš tokių grįžusiųjų pareikalavo duoti parodymus apie priešfašistinį emigrantų veikimą, o vėliau, kai grįžusiej jau buvo iščiulpti, **visi buvo suareštuoti ir sudaryta byla.** Grįžusiųjų emigrantų bus apie 8 žmones, dauguma tauragiškiai, na tai jiems ir sudarė bylą „už dalyvavimą Tauragės sukilime". Negana, kad suėmė pačius grįžusiuosius, bet kai kuriuos pinigais, o kitus kankinimais privertė išduoti ir kitus neva sukilimo dalyvius, kuriems taip pat keliama byla.

Taip tai pasibaigė Smetonos „amnestija". Nebūtų ko piktintis šia paskutine fašistų niekšybe, jei nebūtų skaudu del tų suvedžiotų žmonių, kurie patikėjo budeliams ir dabar, pasidarę išdavikais, patys kankinasi kalėjime. Didelė kvailybė buvo patikėti Smetonos „istatymui" ir jo pažadams, bet dar didesnis prasižengimas yra patarnauti fašizmui išdavinėjant savo bendros kovos draugus. Teismas turės dar parodyti, kurie iš grįžusiųjų daugiausiai „tėvynei pasitarnavo", o tada žinosime ar į juos visus žiūrėti kaipo į išdavikus, ar yra jų tarpe ir apgautų, vargo nukamuotų žmonių. Šiaip, ar kitaip, kovos draugai šitų emigrantų žygio negali pateisinti. Reikia kuo griežčiausiai pasmerkti tokius „kovotojus", kurie pasitikėdami priešų pažadais patys lenda į maišą ir dar išdavinėja savo buvusius draugus.

Smetona gali džiaugtis, jam pavyko dar kelias aukas sugrūsti į kalėjimą. „Tautos vadas" gali atsikeršyti keliems maištininkams užtai, kad prieš dvejus metus drįso pakelti ginklą prieš smurtininkų okupaciją. Visa ta istorija su „amnestija" buvo šlykščiausia niekšybė ir jos galas yra vertas pradžios. Įdomu yra priminti, kad valstiečių liaudininkų voldemarinis lyderis p. Toliušis savo laiku taip pat patarė emigrantams tuo „įtatymu" pasinaudoti ir grišti Lietuvon. Kažin, ar ponas Toliušis ir pats buvo patikėjęs Smetonos nuoširdumu, ar gal ir jam norėjosi kelius emigrantus įvilioti į kalėjimą? Puikus iš pono Toliušio „demokratas", nėra ko sakyti! *J. S.*

Laiškai ir korespondencijos.

Laiškas iš Kauno.

I.

Po Voldemaro nuvertimo kai kas džiugavo ir laukė permainų geresnėn pusėn, bet veltui. Ne delto Voldemaras buvo nuvarytas nuo diktatoriaus kėdės, kad grąžinus Lietuvoj teisėtą demokratinė tvarką, arba kad sušvelninus nors ir tą patį diktatorišką režimą. Tam buvo kitos priežastys, kurios jau „Pirmyn" skiltyse buvo ankščiau minėtos, tik dar reikia pridurti, kad įsigalėjus V. Europoj demokratijai, ypač Anglijos darbo partijos laimėjimas sudarė tokią atmosferą, kad Voldemaras su savo melais ir sofistika užsieniui jau nebetiko. Savo laiku pats „L. Aidas" yra parašęs, kad Voldemaras per pustrečių metų užsienio politiką taip supainiojo, kad jau jis pats nebegalėjo išpainioti. Dabar užsienio politikai vesti turime nauja ministerį Zaunių. Bet tas vokiečių išdėlis, pakol kas dar nesusigraibo, o patys pirmieji jo žingsniai atsiduoda Voldemaro kvapu.

II.

Kad Lietuvoj iš tikrųjų tesiamas gruodžio 17 nakties režimas kun. Krupavičiaus užproponuotas, kuris iš seimo tribunos pareiškė, kad „socialistus reikia rauti iš šaknų", liudija ir tas faktas, jog Lietuvos kalėjimai kaip buvo pilni prikimšti, taip ir tebėra. Kratos, areštai, ištremimai į kitus apskričius eina po senovei. Politinė emigracija didėja. Karo lauko „teismai" veikia, karo stovio, karo cenzūros nė nemanoma nuimti. Varnių koncentracijos stovykla ir joj viešpataujantis režimas nė kiek nepakitėjo: „geležiniai vilkai" Tamašiūnas ir Urniežius, kaipo nebepataisomi sadistai, Voldemaro specialiai paskirti į lagerį uždarytųjų kankinimui, tebekaraliauja. Kiekvienas kam teko ten pabuvoti išeina nustojęs sveikatos. Kalėjimuose irgi tas pats. Kauno s. d. kalėjime dar Mikuckio įvesti telefono vielų bizūnai tebegyvuoja. Šiaulių s. d. placadjutanto Iljasevičiaus įvestas drakoniškas režimas nekinta. Ponas Žilinskas tų budelių nė nemano sudrausti, nežiūrint, kad jie dar nesenai užmušė polit. kalinę **Kristijonaitę**, savo darbą varo ir toliau.

III.

Toj vadinamoj „laisvėj" irgi ne geriau. Vien tik Kaune 800 žvalgybininkų. Jie sekioja paskui kiekvieną pažangesnį žmogų, o socialdemokratai nepaleidžiami be žvalgybos ne žingsnio. Kiekvieną traukinį stotyse pasitinka ir išlydi rujos šnipų ir seka kas kur važiuoja. Kaune prie kiekvieno socialdemokrato buto pristatytas žvalgybininkas, bet kad mažiau būtų pastebimas toks „sargas", iki atidežuruoja savo valandas, nuolat stengiasi šiek tiek pakeisti savo išvaizdą: akinius užsideda, arba nusiima, portfelį iš po skverno išsitraukia, arba paslkišа, kepurę pamaino ir tt. bet nuo durų toliau 100 žingsnių neatsitraukia. Prie „Darbo Balso" Redakcijos dežuruoja šnipai dieną ir naktį. Jei kuris pilietis norėdamas įeiti Redakcijon šnipo nepastebėtas, kieman įėjęs paskubina žingsnį ir išnyksta iš akių, tai žvalgybininkas tekinas, uždusęs vejasi laiptais iki Redakcijos durų, o piliečiui išeinant žvalgybininkas užlenda už kerčios ir perduoda jį kitam sekti. Malonumas iš to piliečiams nedidelis.

IV.

Darbininkų gyvenimas skurdus, jei kurie turi darbą tai dirba tiek valandų, kiek darbdavis liepia už 3—4 litus į dieną. Duonai šiaip taip sutenka, bet kitiems reikalams nebelieka. Bedarbių dar blogesnė padėtis. Bet ne tik darbininkų, ir ūkininkų padėtis sunki. Kas gali, susigraibę pinigų bėga į Braziliją. Paklausus vie-

no kito, kodel jie turėdami ūkius bėga iš Lietuvos, gauni atsakymą: „darbo žmogus Lietuvoj nebegali gyventi, Lietuvoj dabar ponai gyvena, jiems geri laikai, visokie valdininkai, policija, karininkai pasipuošę, net iš tolo blizga, o mes ūkininkai nė plugui žagrės nebegalime nusipirkti“. Kai kas dar nusiskundžia, kad vaikus valdžia ištvirkino su visokiais „vilkais“, dabar, girdi, eina į kokius tai „susirinkimus“ o ten pasislėpę girtuokliauja, kortomis lošia, o kaip daugiau įpras, pritrūkę pinigų dievai žino ką gali pradėti daryti“.

V.

Fašistai klysta, jei jie mano, kad visokiomis reklamomis galės įsipiršti Lietuvos liaudžiai į „tautos vadus“. Senai jau praėjo tie laikai, kuomet buvo visokie despotai garbinami.

Nežiūrint kiek „L. Aidas“ nekeltų į padanges visokių ant greitųjų kepamų „tautos vadų“ — žmonės iš to tik pasijuoki·. Kuomet despotai atsirėmę durtuvais diktuoja teisę, leidžia savo „įstatymus“ piliečiams varžyti ir kamuoti, žmonės tokio brūdo vadais nevadina. Kas kita jei mūsų žmonės būtų avinai, tuomet gal jie ir „gerbtų“, dabartinius „vadus“, bet tatai darytų grynais savo kailio išrokavimais.

Negerbia ir nekenčia mūsų diktatorių ir tie, kuriems jie stengiasi tarnauti ir kurių interesų naudai smaugia ir biednina Lietuvos liaudį. Kad nebūtų tušti žodžiai privesiu čia pora pavyzdžių.

Kuomet Smetona buvo pažadėjęs „atsiklausti“ tautos del konstitucijos keitimo, jis agitacijos tikslais trankėsi po provinciją. Prieš atvažiuojant Smetonai, policija susivariusi piliečius visur statė „garbės vartus“, o namų savininkams buvo įsakiusi papuošti namus naujomis vėliavomis, pririštomis ant nudažytų kotų, netrumpesnių kaip 3 metrai. Kas to nepadarys grasino 500 litų babauda. Namų savininkai matavo ir dažė kartis, pirko ir siuvo vėliavas ir spiaudėsi.

Viename Žemaitijos mieste pravažiuojant „tautos vadui“, stovi du stambūs pirkliai G. ir L. ir vienas antram kumšterėjęs pašonėn sako:

— Veizėk, šis mišiugana nori būti Lietuvos karaliumi!

Tie žodžiai buvo nukreipti Smetonos adresu.

Ne kiek senai teko būti vienoj, dabar ypatingai „pauvožotų“ ponų draugijoj. Ten ponai kalbėjosi apie **chamus** grąžinusius jiems po 70 ha žemės. Ypatingai komplimentų nepasigailėjo besispraudžiančiam į „bajorius“ Smetonai. Net jo niekuo nekaltą tikrą brolį Kretingoj ramiai skaldantį akmenis, prisiminė.

Tai tokios „pagarbos“ ir padėkos iš ponų susilaukė „tautos vadai“ nuskriausdami valstiečius. O ko benorėti iš valstiečių.

VI.

Krikščionių demokratų „Rytas“ išėjo raudonai pasipuošęs. Dabar šis kademiškas „revoliucionierius“ labai panašus į aną įerzintą kalakutą, baidantį publiką savo raudonu, nusidriekusiu snapu. Tas labai reikšminga, ypač, kad iš žadėto „kurybiniai pozityvaus“, jis virto „karingu“.

Kuomet tautininkai apskelbė Voldemarą tuščia bačka ir išmetė šašlavynan, „Rytas“ apsidžiaugė ir pažymėjo, kad Voldemaro pašalinimą visuomenė sutikusi su pasitenkinimu. Bet užteko tik Draugelį, Mikšį ir kitus lašinių šmugelninkus įkišti į kalėjimą, kaip bematant juos „Rytas“ pavertė „Kristaus bažnyčios kankiniais“ ir pradėjo tikinčius šaukti kovon su „bedieviais“ ir „bažnyčios persekiotojais“. Kaišedorių rajono katalikų veikimo centras net išleido vyskupo palaimintą aplinkraštį, kuriame ragina skyrių narius „atgaivinti Kražių didvyrių dvasią“ ir stoti kovon kaip kad anais senais laikais kovota su caro žandarais.

„L. Žinios“ stebisi ne tiek del krikščionių demokratų „surevoliucionėjimo“, kiek del jų nedėkingumo. Jos negali atsidyviti, kad, girdi „Rymo katalikų dvasininkijos jerarchija Lietuvoj sėdėdama už tautininkų valdžios pečių, kaip už Dievo pečiaus, nerimsta ir jau pradeda iš savo užunarvių mėtyti įvairiais daiktais ir bombarduoti tam tikras institucijas“.

Šitaip gali kalbėti tiktai „L. Žinios“, akis pražiurėjusios belaukdamos smetoninio seimo ir betykodamos iš tautininkų nors vieno, kito portfelio. Krikščionys demokratai šiuo kartu teisūs, jie ryžtasi kovoti su smurtininkais, žegnojasi už demokratiją. Ir ne jie bus kalti, jei kovą laimėjus, toji jų „demokratija“ bus suvesta į amžinos atminties krikščionišką į „šeškomą“. Viskas pareis tik nuo to vien, ant kiek Lietuvos darbo žmonės supras savo interesus, bus susiorganizavę ir pasiruošę stoti už savo teises.

A. B

Diktatorių švietimo politika.

Virtus kitai madai, dabar vieton šulerio Voldemaro, kiekvienas ministeris kviečia pas save žurnalistus ir pasakoja jiems apie „vyriausybės“ būsimųjų darbų planus. Padarė iš eilės savo pranešimą ir švietimo ministeris p. Šakenis.

Ponas Šakenis nėra koks nors obskurantas, kaip pavyzdžiui jo kolega Musteikis, kuris žurnalistams pasakojo tokius dalykus, kurių ir pats nesupranta. P. Šakenis žmogus visai kitokių užsimojimų. Jis net pat pradžioj savo „pasikalbėjimo“ pareiškė, kad mokslo niekuomet negali būti perdaug. Recte tu quidem, p. Šakeni! Bet poną Šakenį vargina vienas klausimas tai, būtent tas, kad jo manymu Lietuvoj esą priveista inteligentų proletarų perdaug, su kuriais esą nežinia kas daryti ir kurie pasak p. Šakenio, **gali virsti tikru valstybei pavojumi!**

Senoji Rusijos carienė (Nikalojaus II motina) švietimo klausimą daug radikaliau sprendė. Kartą, kuomet žinomas reformų šalininkas buv. ministeris pirmininkas Vitte užsiminė apie įvedimą Rusijoj visuotino mokinimo, ji nedvejodama atsakė: „pakol aš gyva būsiu, visa Rusija privalo vyžas avėti“! Aišku ir suprantama. Toji Niderlandu kilmės ambicinga moteriškė savo sosto galybę laikė paslėpusi valstiečių vyžose! Tas atramos taškas, visų laikų despotų buvo įtin branginamas, bet mūsų p. Šakenis matomai yra jo netekęs. Jo „sosto“ pamatai siūbuoja. Tuos pamatus ponui Šakeniui rausia inteligentai proletarai. Mat p. Sakenis atėjo ministeriauti ir „savo galybę“ pradėjo stiprinti šiek tiek paveluotai. Tauta, atsipalaidavusi iš caro vergovės buvo jau suspėjusi visur pristeigti bendro lavinimo mokyklų, suaugusiems kursų ir t.t. Tuo būdu gavo mokslo paragauti ir vienas kitas Lietuvos proletaras. Gi pono Šakenio giliu įsitikinimu mokslas yra vien turtingųjų privilegija, jų savastis.

Ponas Šakenis kalba, kad bendro lavinimo mokyklų esą perdaug, tuo tarpu kai Lietuvai esą reikalingos specialės amatų mokyklos. Kaipo pavyzdį jis nurodo, kad Lietuvoj nėsą kas žmoniškai pagamina meblių, avalinės, rūbų, kurie jam esą reikalinga gabentis iš užsienio ir vėl pakartoja, kad visokiu mokytų ir neišmokytų kandidatų į valdininkus juristus ir t. t. nėsą kur dėti.

Mokykloms mūsų be abejo galima prikišti, kad jos išleidžia svietan paviršių prisigraibiusius diletantus, žmones neparuoštus gyvenimui. Bet čia kaltas ne mokyklų gausumas, o pati mokslinimo sistema, rūpestingai nukopijuota iš caro Rusijos pavyzdžio. Taigi pati sistema ir turi būti reformuota, kad išvengus ga-

minimo Lietuvai nereikalingų diplomuotų ir frakuotų durnių. Tačiau p. Šakeniui ne tas rūpi ir ne ta linkme jis veda Lietuvos švietimo politiką. Kalbėdamas apie sumažinimą bendro lavinimo mokyklų skaičiaus, jis turi galvoj pakelti ir mokesnį už mokslą. Mokesnis už mokslą pakeliamas taip pat ir aukštojoj mokykloj (universitete). Tuo būdu mokslas pasidaro prieinamas tik turtingųjų sluogsniui. Ponas Šakenis, kaipo turtingųjų klasės reikalų gynėjas, kitaip ir negali pasielgti. Jam labai svarbu, kad proletarų vaikai nepasiektų aukštojo mokslo, neišlystų į gydytojus, juristus ir t. t, ir nepradėtų konkuruoti šiandien dar priviligijuotos ir plačiai gyvenančios tų profesijų miesčioniškosios mūsų buržuazijos, kuri tik tam ir mokslus eina, kad vėliau būtų galima prisigrobti kuodaugiausia medžiaginių gerybių ir pertekliuje gyvenant išsilaikyti senose įsėdėtose pozicijose. Tiesiog juokinga, kai p. švietimo ministeris Lietuvos ateities gerovę temato... mebliuse, batuose ir moderniškai pasiūtuose švarkuose! Visu šimtmečiu atsilikusio nuo V. Europos mūsų krašto, staliais ir batsiuviais nepakelsi, ponas Šakeni, Lietuvai reikalingi inžinieriai, technikai, ekonomistai, agronomai, reikalingi žmonės pajėgūs kurti naujas vertybes, tobulinti naujus išradimus, kelti krašto kultūrą. Juk šiandien Lietuvoj menkam tiltui pastatyti, ar sulipdyti kokiai nors šopai, inžinierai kviečiami iš užsienio! Lietuva žemės ūkio šalis. Žemės ūkis tai vienintelis pagrindas valstybės egzistencijai. O kaip į jį žiūrima? Niekam ne paslaptis, kad agranomas p. Aleksa būdamas žemės ūkio ministeriu per pastaruosius trejus metus vos sugebėjo „sukurti“ **kumelių kergimo instrukciją!** Tai vienintelis jo kūrybinių jėgų pasireiškimas. Tapus p. Tubeliui ministeriu pirmininku Lietuvos žemės ūkis nebeteko vienintelio veislinių bulių specialisto. Susisiekimo ministeris p. Vileišis nesugeba panaikinti nuo prekių vagonų idiotiško parašo: „**40 žmonių, 8 arkliai**“, nekalbant jau apie milžiniškus nuostolius, kokius duoda Lietuvos geležinkeliai. Sėdus p. Variakojui į krašto apsaugos ministerio kėdę, vienintelis Biržų apskrity alaus bravoras pavirto zelterio pabrikėliu. Čia paėmiau tiktai mažmožius, bet jie labai charakteringi, nes pasako, kas stovi mūsų valstybės priešaky ir ko Lietuva gali laukti, jei švietimo politika eis fašistinėmis vėžėmis. O jei pridėti, kad įvedus naujuoju savivaldybių „įstatymu“ valsčiaus viršaičiams neva mokslo cenzą, daugelis valsčių neturėjo kandidatų į viršaičius, tai bus reiškiniai, kurie rodo Lietuvos ubagystę ir kurie tampriai surišti su Lietuvoj vedama švietimo politika.

Krašto kultūros kilimas, gyvenimo gerovė, progresas galimi tik tada, kai leidžiama kūrybinėms jėgoms laisvai reikštis, kai mokslas pasidaro nebe saujos privilegijuotų savastis, bet visiems krašto gyventojams lengvai prieinamas. P. Šakenis ta linkme nėjo ir neis. Jam ne krašto kultūra ir žmonių gerovė rūpi, bet jo paties padėtis ir jo ginamosios turtingųjų klasės interesai. Pakol Lietuvoj dar yra 98% gyventojų bemokslių, 60% beraščių — p. Šakenis jaučiasi „tautos vadu“. O tegul tik tie nuošimčiai nors pusiau nukrinta — „tautos vadų“ diktatūrai bematant ateis galas. To ponas Šakenis tiktai ir bijo. Senoji carienė savo galybę laikė valstiečių vyžose, o p. Šakenis savo „sostą“ taip pat remia Lietuvos žmonių vargu, tamsumu ir purvu, po kurį jis norėtų braidyti apsiavęs dailiais, savų „specialistų“ pagamintais batukais dar nors porą metų.

Delto, tariant „L. Aido“ žodžiais, labai sveikintina švietimo ministerio, kaipo stalių ir batsiuvių „meisterio“ p. Šakenio politika. Lietuvai ji pražutinga, bet užtai fašistams tikras išganimas!

S. Politicus.

Habeas Corpus Act!

„L. Aidas“ paskelbė, kad Lietuvos fašistinė valdžia, iš odymui savo „nuosaikumo“ ir „teisingumo“ esanti priėmusi juridinį principą „Habeas Corpus“. Kitaip sakant, šis teisės principas kalba apie tai, kad **niekas iš suimtųjų piliečių neprivalo būti laikomas kalėjime be įrodymo kalties.**

Kiek žinoma senoji mūsų konstitucija kalbėdama apie tą teisės principą buvo nustačiusi ir tam tikrą terminą t y.—48 valandas, laike kurių arba turi **teismo organai** patiekti suimtajam apakaltinimą, arba paleisti. Bet praktikoj tatai nebuvo vykdoma, nes suimtieji sėdėdavo kalėjimuose po mėnesį ir daugiau ir tik po to būdavo arba apkaltinti, arba paleisti.

1926 metais fašistai sumynė į purvą konstituciją, tą principą visiškai buvo paneigę: **žmonės sėdėjo metų metais kalėjimuose, ypač Varni**; **koncentracijos stovykloj, be jokio kalties įrodymo.** Nuvertus Voldemarą fašistai tautininkai sumanė pasiafišuoti savo „teisingumu“ ir štai paskelbė teisės principą „Habeas Corpus“, net suimtiesiems kalties įrodymo terminą sutrumpino iki 24 valandų! Tai negirdėtas fašistų begėdiškumas. Varniuose pūna keli šimtai žmonių, kalėjimai prigrūsti nieko nenusikaltusių politinių veikėjų, slaptais karo lauko „teismais“ be jokių kalties įrodymų sukišta į kalėjimus keli šimtai Lietuvos socialistų, o fašistai skelbia „Habeas Corpus“! Nereikia daug galvoti, kad supratus, jog tatai yra daroma tikslu akis apdumti užsienio demokratijai, kuri nepaliauja interesuotis Lietuvos fašistų žiauriu šeimininkavimu.—„Štai, girdi, žiūrėkite, pas mus net „Habeas Corpus“ 24 valandų veikia, o jūs vadinate mus banditais!“—nori pasakyti fašistai. Bet fašistai su tuo savo eiliniu šlykščiu melu užsienio demokratijos neapgaus—perdaug jau gerai visi pažįsta mūsų budelius: *karo stovis, karo lauko „teismai“* **Varnių koncentracijos stovykla, šiandien veikianti pilnumoj yra pakankamas diplomas fašistiniam banditizmui įrodyti**

Didesniam išsityčiojimui iš teisės principų, fašistiniai prokurorai susikvietė karo komendantus ir žvalgybos skyrių viršininkus „pasitarimui“ del paskelbtojo „Habeas Corpus“ vykdymo. Dabar matomai žvalgyba, karo lauko „teismai“ ir karo komendantai bus prilyginti fašistinio „teisingumo“ institucijoms ir bus „įteisintas“ valdžios agentų smurtas ir sauvalė.

Taip, fašistams viskas galima ir „teisėta“. Bet vieno tegul jie nepamiršta, kad savo melais ir suktybėmis demokratinio pasaulio jie neįtikins ir banditų vardo nenustos nešioję.

Š.

Jau ir Lapėnas „tautos vadas“!

Jei porą su viršu metų kalbėjosi su žurnalistais Voldemaras, kaipo Lietuvos diktatorius, jei kalbėjosi p. Tubelis, kaipo dabartinis ministeris pirmininkas, jei pagaliau buvęs caro valdžios šnipas Aleksa susikvietęs žurnalistus išliejo savo pritvinkusią tulžį Voldemaro adresu, tai kodel, pavyzdžiui, negali su žurnalistais kalbėtis ponas Lapėnas? Ypač, kad jis dabar yra ne bilekas, bet tautininkų partijos pirmininkas, o kai Voldemaro nebėra, kodelgi ir jis negali pradėti jaustis „tautos vadu“? Gyvename juk „tautos vadų“ gadynę tai argi dyvai, jei koks nors ponas Lapėnas taria savo autoritetingą žodį Lietuvos valstybės reikaluose? Žinoma ne. Istorija žino pasakoti atsitikimų kuomet menkas piemenėlis yra patapęs karaliumi. Visas klausimas pareina tiktai nuo aplinkybių ir nuo principų, kuriais

einant gaminami ir auginami visokie „tautos vadai". P. Lapėnas tuose klausimuose turi savo atskirą nuomonę. Jis tvirtina, kad kaip kiekvienas veršis užauga ir buliumi pavirsta, jei jo tik nepiauna, taip lygiai ir kiekvienas avinas galįs būti „tautos vadu". Del nuomonių nesiginčysime. Tačiau pas mus visas nesusipratimas su p Lapėnu bus gal tik tame, kad p. Lapėnas, kaipo iš profesijos mėsininkas sunkiai atskiria valstybės reikalus nuo savo dešrų, konservų ir kumpių kromelio interesų ir labai dažnai vienus su kitais supainioja, nelyginant krykščionys demokratai sukišę į vieną maišą „lašinių skutikus" su Kristaus bažnyčios kankiniais.

P. Lapėnas, pavyzdžiui, sako, kad tautininkai vyriausiu savo principu esą pastatę objektingumą ir bešališkumą. Tautininkų teisingumas esąs bešališkiausias iš visų buvusių lietuviškų teisingumų ir visiems lygus. Čia matomai p. Lapėnas turėjo galvoj Vailokaičio skerdyklą, kurioj jis tarnauja ir savo akimis yra pats prisižiūrėjęs, kaip visoms karvėms, avims ir kitokiems sutvėrimams lygiai ir vienodai nutraukia skūras ir bežiūrint tuos gyvulius paverčia ir dešras ir konservus. Šiame klausime p. Lapėnui mes pripažinsime objektingą tiesą. Bet kuomet p. Lapėnas pradeda šnekėti, kad tautininkai visada ėjo aiškiu ir tiesiu keliu, kad iš to kelio, pasak p. Lapėno, buvo iškrypęs tiktai šuleris Voldemaras, o dabar atsistojus, p. Tubeliui tas kelias vėl tapo tikru ir tvirtu, tai norėtume pat rti p. Lapėnui, kad jis nesektų prasimelavusio šulerio Voldemaro pėdomis. Nes užsikrėtus blogu pavyzdžiu, tas pavyzdys virsta papročiu ir po to, ko gero, gali niekas nebepatikėti jei p. Lapėnas ims pasakoti ką nors iš savo kiaulių skerdimo ir dešrų gaminimo specialybės.

Bet p. Lapėnas eina toliau. Jis nuduodamas didelį „valstybės vyrą" kalba apie platformą, kurią dabar tautininkai sukruto budavoti ėjimui į seimo rinkimus. Vienok ir apie platformą kalbėdamas p. Lapėnas negali išleisti iš savo vaizduotės Vailokaičio skerdyklos tiltelio, ant kurio suvaromi raguočiai pirma negu juos į dešras ir konservus paverčia. Dar toliau p. Lapėnas sako, kad tautininkų pareiga būsianti sudaryti tokį seimą, kuris parodytų maksimum darbštumo. Jis kalbėdamas apie tautininkų „darbštumą" berods bus pamiršęs privesti kaipo pavyzdį Smetonos „sukurtą" „valstybės tarybą" ir jos „darbštumą". Maža bėda, kad toji taryba „dirbdama" virš pusantrų metų neko nepadirbo, anot kaimiečių—nė pelės nepagimdė, bet už tai kelis šimtus tūkstančių litų žmonių pinigų suėdė, vadinasi verta buvo suminėti. Del šio trukumo p. Lapėno pareiškimas žurnalistams išėjo nenusisekęs.

Visai kitokio įspūdžio p. Lapėno pareiškimas būtų sudaręs, jei jis žurnalistams būtų papasakojęs apie naujausius technikos išradimus, kad dabar, pavyzdžiui, kiaulių ir raguočių skerdyklose nebemuša plaktukais kakton, bet elektros srove apglušina ir t.t. Tada p. Lapėnas būtų buvęs savo vietoj, pilnai vertas skerdyklos vado vardo. Š,

Irgi iškilmės.

Daug kur Lietuvoj statomi paminklai kariams, žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę, o pas mus Utenoj pastatė naują **kalėjimą**. Į kalėjimo atidarymo iškilmes buvo atvykę iš Kauno svečiai: kalėjimų meisteris, atsiprašau — ministeris Žilinskas, amžinas teisingumo ministerijos generalinis sekretorius Brazaitis ir nežinia kokiems galams teisingumo ministerijoj laikomas ir žmonių pinigais šeriamas tipas Garbaliausku vadinamas. „Iškilmėse" dalyvavo vietos teisingumo ministerijos įstaigų aukštesni tarnautojai ir Utenos fašistų klubo pravadyriai su Svila priešaky. Kaip prie kiekvienos progos fašistai nesigaili vieni kitiems komplimentų ir panigirikų, nepasigailėjo jų ir čia. Ypatingai „daug nuopelnų tėvynės labui" šiuo kartu priskyrė Žilinskui, kuris esąs labai, labai daug pažangos padaręs lietuviško teisingumo srity, pastatydamas Utenoj naują kalėjimą.

Kuomet Lietuvos liaudis atgaus savo teises, tam vyrui už „didelius nuopelnus tėvynei" prisels suteikti tame jo pastatytame „palociuje" nemokamą butą, maistą ir kitus pridečkus, jei jis, žinoma, nepasistatys pačiame Kaune, kaip yra žadėjęs, moderniško, su visais „patogumais". Ponas Žilinskas gali būti ramus: mūsų tauta ir tokius „didvyrius" mokės tinkamai pagerbti ir jiems atsilyginti. Š.

Vilniaus krašte.

Užburtame rate.

Kalbant apie Vilniaus krašto lietuvių tautiškai—kultūrinį sąjudį negalima neturėti galvoj tų sunkių sąlygų, kuriose tam judėjimui tenka plėtotis. Tos sąlygos perdaug gerai žinomos skaitančiai ir mąstančiai visuomenei, kad apie jas tektų čia kalbėti. Bet iš to dar neseka, kad visą kalte už to tautiškai — kultūrinio lietuvių sąjudžio sukimasi **užburtame rate**, būtų galima suversti nelemtoms sąlygoms. Anaiptol, tame kaltos ne vien sąlygos ir todel viso to kaltininkų tenka ieškoti kitur.

Pirmon galvon tenka pažvelgti į priešaky lietuvių tautiškai—kultūrinio sąjudžio stovinčias viršūnes, kurios pačios save skaito šio krašto lietuvių teisėtomis reprezentantėmis ir vienintelėmis lietuviškos liaudies **valios reiškėjomis**. Čia turime galvoj tas viršūnes kurios yra susispietusios viešose ir oficialėse lietuvių įstaigose, kaip tai „Laikinajam Lietuvių „Komitete", „Labdarybės Draugijoje", „Ryte" ir t.t. Tai yra kaip tik tose įstaigose, kurios vaidina lemiamą vaidmenį visame tautiškai kultūriniame lietuvių sąjudy. Visose tose draugijose, kaip „Pirmyn" nekartą buvo rašyta, galutinas žodis priklauso kunigams, arba jų ištikimiausiem tarnams, kurie nuo dvasiškų tėvelių skiriasi tuomi, kad vietoj ilgų sijonų nešioja trumpus.

Dabar, kaip iš „Vilniaus Žodžio" 1 ir 2 N-rių aiškėja tų draugijų „vadai" yra visiškoj priklausomybėj nuo Lenkijos dvasiškosios vyresnybės ir savystovių žingsnių daryti negali. O Lenkijos dvasiškoji vyresnybė, kaip ir visų kitų katalikiškų kraštų dvasiškos vyresnybės, yra Romos priklausomybėj. Taigi savaimi suprantama, kad tų visų „dvasiškų vyresnybių" visi keliai veda ne kur kitur, kaip į Romą, kur viskas nustatoma ir iš kur duodamos visokios direktyvos. O kokios direktyvos iš ten duodamos ir kokius tikslus tų direktyvų vykdytojai turi—aišku kiekvienam. Bet del visako galima pasakyti, kad ne tautiškus ir ne kultūriškus pilnoje tų žodžių prasmėj.

Savaimi aišku, kad ir esančių Romos priklausomybėj lietuvių tautiškai—kultūrininio judėjimo priešaky stovinčių „vadų" pirmaeiliai tikslai visiškai turi supulti su viso juodojo internacionalo pagrindiniais tikslais: už visokia kainą ir visokiomis priemonėmis vesti paklydusias ir klystančias dūšeles į dangaus karalystę, sau gi kaipo atlyginimą už tai sukurti dangaus karalystę šioj ašarų pakalnėj. Visi gi kiti dalykai yra tik priemonės šiems tikslams atsiekti. Tokia politika, spekuliuodami religiniais liaudies jausmais, juodojo in-

ternacionalo aktingieji veikėjas ir šalininkai veda visame pasauly, kad padėti kapitalui viešpatauti, tokia pat politika visai sąmoningai ir nuosakiai veda ir lietuviškieji vilniaus krašto klerikalai. Tautiškai — kultūrinis judėjimas yra jiems tik viena iš svarbiausiųjų priemonių lietuviškų liaudies masių išlaikymui savo rankose. Todel neapsiriksiu pasakęs, kad lietuviškai liaudžiai apart blėdies tie ponai nieko neduoda ir duoti negali.

Visai kitaip yra su vadinamais pažangiaisiais Vilniaus krašto inteligentais susispietusiais į „Kultūros“ draugiją. Visi gerai atsimanam, kaip ta draugija daugelio iš jaunimo tarpo buvo su džiaugsmu sutikta. Tas džiaugsmas buvo visai suprantamas. Užglušintas klero besimokinantis lietuviškas jaunimas Vilniaus krašte jau nuo senai nesitenkino tuo, kuo jis mokykloj, bažnyčioj ir bendrabuty buvo maitinamas. Daugelis iš to jaunimo tarpo svajojo apie ką tai naujo, gyvo ir interesuojančio. Bet kur jam rasti, kuomet aplink nykuma priespauda ir visokie baubai. Ir štai toj nykumoj lyg iš dangaus nukrito „Kultūra“. Bet kaip neilgai trukus nusivilta „Kultūra“ pamačius, kad ji esmėj veik niekuo nesiskiria nuo visų tų draugijų, kurias lig šiol teko matyti. Nesiskiria todel, kad jokio gyvumo į lietuvišką gyvenimą neįneša. O kaip pradėjo šį tą veikti t. y. leisti laikraštį—pasirodė, kad viskas lieka sename užburtame rate, kaip buvo lig šiol. Viena diena rašoma apie pažangą, demokratija laisvę ir t. t. Kitą diena rašoma, kad jau viskas tvarkoj. Paskui laidojamas tas pats laikraštis ir jo vieton atsiradęs naujas skelbia, kad jau ir pažanga ir demokratija N. Lietuvoj yra ir kad visai mažai betrūksta, kad ir čia t. y. Vilniaus krašto lietuvių tarpe ta demokratija įsigyvendintų. O ligi to idealo trūksts tik... kad plačioji Lietuvos visuomenė padarytų spaudimą į dabartinius šio krašto lietuvių diktatorius Stašius, Kraujalius, Čibirus, esančius lenkiškų endekų prikrausomybėj ir kad tie užsispyrėliai sudarytų su tais pažangiaisiais kultūrininkais **koalicinę vienybę**... dolerių pasiskirstyme, ir bus viskas tvarkoj.

Skaitai žmogus tas mintis „Vilniaus Žody“ pažangiųjų organe ir pečiais trukčioji. Po viso to lenda į galva klausimai. Jeigu tik tiek tenori kultūrininkai tai kuriems galams buvo kelti visas tas triukšmas, rašyti protestus, rinkti parašus, leisti „Tiesos Žodžius“, gadinti nervus??? Kuriems gi galams? Jug viso to buvo galima ir be to triukšmo pasiekti, visai ramiu keliu, pamažu.

Iš anskto galima pasakyti, kad tuo keliu eidami kultūrininkai iš užburto rato neišeis. Jeigu jiems iš tiesų rūpi tautiškai—kultūrinis liaudies judėjimas ir jo opieji reikalai — tai jie kiek kitaip turi pažvelgti į tuos dalykus. Bet jeigu kultūrininkai mano, kad jie šituo keliu eidami pastumės lietuvišką liaudį pirmyn — jie labai klysta. *y.*

Rafał ir vėl įklimpo.

Nenusistovėjęs ir nesuviręs „ambicijos maišelis“ („ambicijos“ ne paprastos, bet „tautiškos“) iš vienos balos lenda į kitą. Jo „socializmas“ (plečkaitiškas) „demokratizmas“ („voldemariškas) katalikybė (dolerinė) ir nesubrendusio vaikėzo „ambicija“ visame Vilniuje pasidarė jau pajuokos dalyku. Ne taip senai Dr. Kudirkos paminėjimo metu p. Mackevičius išsižiojo, kad esą Kudirka buvęs per daug gabus, kad būtų galėjęs tilpti kunigų seminarijos rūmuose. Už šitą „pažangią“ frazę p. Mackevičius gavo pipirų iš kun. Kraujalio ir kun Čibiro. Jie net žadėjo jam kuriam laikui uždėti antsnukį, kad glupstvų nepliaukštų. Bet pažadai pažadais, o p. Rafal ir vėl nesuvaldė liežuvio, už ką Naujų Metų naktį gavo per liežuvį. Kai kas mano, kad dabar Rafał bus kuklesnis, nors maža vilties, kad vienas antausis jam proto priduotų. Tokius sutvėrimus tik grabas teištaiso.

X. Y.

Plikų rankų parlamentarizmas.

Gruodžio 17 d. parodė vieną mūsų jaunutės valstybės ir mūsų visuomenės silpnumą, būtent, tą, **jog mokėjome laisvę iškovoti, bet nemokėjome jos apginti nuo savo krašto neprietėlių fašistų** Demokratinė Lietuvos tvarka rėmesi liaudies pritarimu ir įstatymais, bet jai trūko organizuotos pajėgos ir valios apsigynimui. Koalicija ne tik **nemokėjo** gintis, bet didžioji jos dalis ir **nenorėjo** gintis. Reakcija pasinaudojo kaip tik tuo momentu, kada demokratinė koalicija, del vidujinių priešiningumų, buvo silpniausia ir be jokio didesnio pasipriešinimo pastvėrė valdžią. Šiandien fašistai su panieka kalba apie demokratiją, kuri savo apsigynimui tiktai „plikas rankas“ teturėjo. Kumščio garbintojams fašistams teisėtumas, už kurio tik „plika ranka“ testovi, yra dalykas be jokios vertės ir nesudaro kliuties siekti smurtu prie valdžios. Fašistai tiktai tokią demokratiją gerbia, kuri ginasi ne „plika ranka“, bet moka į ranką paimti brauningą ir su juo gintis.

Galima piktintis fašistų begėdiškumu, galima išmetinėti jiem įstatymų ir priesaikų laužymą, galima juos skaityti žmonėmis be atsakomybės pajautimo ir t.t., bet tas viskas nieko nepakeičia esamos padėties. Faktas yra, kad demokratija pasirodė bejėgė prieš mažą grupę smurtininkų ir todel laikinai pralaimėjo. Faktas yra, kad Lietuvoje jau trejus metus viešpatauja fašistų gauja, kuri įvedė mūsų krašte žiaurią ir grobuonišką diktatūrą. „Plikų rankų“ parlamentas pralaimėjo susidūręs su gauja ginkluotų smurtininkų. Teisėtumas pasirodė bejėgis prieš ginkluotą jėgą.

Iš to išvada, **kad jei norime atstatyti Lietuvoje demokratinę tvarką, turime sudaryti pajėgą, kuri mokėtų prieš smurtininkų valdžią ne „plikomis rankomis“ bet ginklu kovoti.** Tie demokratai, kurie mano „pasyviu“ opozicingumu ką nors laimėti, tikrenybėj garbina plikas rankas, todel ir yra demokratijos tormozas. Plikų rankų parlamentarizmas atgyveno savo amžių. Visoje Europoje matome, kaip buržuazija pasidėjusi į šalį „teisėtumą“ ir demokratinių idejų bagažą, kumsčiu kovoja už savo klasės diktatūrą. Todel ir demokratija Europoj, tik **ten laikosi, kur jos sargyboje stovi ne „plikos rankos“, bet darbininko, valstiečio ir kareivio kietos kumštys.** Lietuvos darbo demokratijos dienos uždavinys yra sudaryti kietą kumštį, kurio pagelba bus nuverstas kruvinas nenaudėlių viešpatavimas.

J. S.

Darbininkai tik savo jėgomis pasitikėdami gali pasiliuosuoti iš fašistinės vergijos!

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. Spaustuvė „ZORZA“ Vilniuje.